

Marcin Jurgilewicz

Politechnika Rzeszowska im. I. Łukasiewicza

<https://orcid.org/0000-0003-2243-2165>

m.jurgilewicz@prz.edu.pl

Aleksander Babiński

Pomorska Szkoła Wyższa w Starogardzie Gdańskim

<https://orcid.org/0000-0001-6446-6748>

a.babinski@wspol.edu.pl

Cezary Kalita

Uniwersytet w Siedlcach

<https://orcid.org/0000-0002-6019-0606>

cezary.kalita@uws.edu.pl

Zarys kształtowania się prawa do stosowania środków przymusu bezpośredniego przez funkcjonariuszy Służby Więziennej

An outline of the development of the right to use direct coercive measures by Prison Service Officers

Streszczenie

Problematyka stosowania środków przymusu bezpośredniego stanowi przykład władczego uprawnienia funkcjonariuszy Służby Więziennej ingerującego najdalej w sferę praw i swobód jednostki. Użycie przymusu bezpośredniego przez funkcjonariuszy Służby Więziennej w okolicznościach i warunkach określonych przez prawodawcę umożliwia realizację zadań przedstawicielom tej formacji, jak też szybką reakcję na zagrożenia występujące w otoczeniu, którym realizują swoje funkcje ustawowe. Z uwagi na fakt, iż prawo do stosowania środków przymusu bezpośredniego ma swoją historię, uzasadnione jest ukazanie w pewnym zarysie kształtowania się tego uprawnienia przysługującego funkcjonariuszom

Służby Więziennej, co stało się przedmiotem analizy niniejszego opracowania.

Słowa kluczowe: środki przymusu bezpośredniego, Służba Więzienna

Abstract

The issue of the use of direct coercive measures is an example of the authoritative power of Prison Service officers, which interferes most profoundly with the sphere of individual rights and freedoms. The use of direct coercive measures by Prison Service officers in circumstances and under conditions specified by the legislator enables the performance of tasks by members of this service, as well as a rapid response to threats occurring in the environment in which they perform their statutory functions. Given the history of the right to use direct coercive measures, it is justified to outline the development of this right for Prison Service officers, which is the subject of this study.

Keywords: direct coercive measures, Prison Service

Wprowadzenie

Przymus jako forma oddziaływania na wolę ludności państwa stanowi jeden z powszechnie wykorzystywanych atrybutów władzy państwowej, którego historia sięga zamierzchłych czasów¹. Pierwotnie stosowanie przymusu przez przedstawicieli władzy wynikało głównie z przekonania, że państwo jest własnością panującego. To przekonanie sankcjonowało niejako każdą zastosowaną metodę narzucania swej woli poddanym. Jakkolwiek sprzeciw wobec władzy uznawano bowiem za czyn zasługujący na surową reakcję państwa. Rekcja ta łączyła się z zapewnieniem możliwości przymusowego wykonania obowiązków administracyjnych przez aparat administracyjny, jak też wykonania kar – represji karnej przez wymiar sprawiedliwości. Środki te były zależne od gałęzi prawa, której dotyczyły. Przykładowo zatem na gruncie prawa karnego występowały

¹ Szerzej R. Netczuk, *Użycie środków przymusu bezpośredniego i broni palnej w prawie polskim na przestrzeni dziejów* [w:] *Użycie broni palnej jako środka przymusu bezpośredniego. Aspekty prawne*, R. Netczuk (red.), Katowice 2015, s. 21–42.

w postaci różnego rodzaju sankcji – kar, z kolei w gałęzi prawa administracyjnego – w postaci przymusu egzekucji w administracji².

Zapewnienie możliwości realizacji normy zachowania przez ich adresatów i to niezależnie od ich woli, było i jest jednym z najczęściej stosowanych środków wymuszania przestrzegania prawa. Szerokie spojrzenie na zagadnienie uświadamia, że stosowanie przymusu państwowego nie ogranicza się jedynie do stosowania środków przymusu bezpośredniego przez instytucje systemu bezpieczeństwa³. Szczególne znaczenie ma stosowanie przymusu w postępowaniu mającym na celu doprowadzić do przymusowego wykonania obowiązku administracyjnego, a nie spowodowanie dolegliwości za jego niewykonanie. Pozwala ona bowiem spojrzeć na przymus jako środek egzekucji stosowany także w celu wyegzekwowania wydanych bezpośrednio ustnych poleceń. Przymus ten polega również na użyciu siły fizycznej w celu usunięcia oporu i przeszkód napotykanych przy wykonaniu obowiązku. Wraz z rozwojem państwowości i znaczenia prawa w określaniu oczekiwanych zachowań społecznych wyposażano instytucje aparatu państwowego odpowiedzialnego za zapewnianie przestrzegania prawa w odpowiednie regulacje określające ich prawne ramy stosowania przymusu. Właściwe określenie podstaw prawnych stosowania przymusu jest szczególnie wrażliwe w demokratycznym państwie prawa. Służy bowiem prawnej legitymizacji ingerencji w sferę praw i swobód obywatelskich. Szczególnym, a jednocześnie najwyższym hierarchicznie aktem prawnym w państwie jest ustawa zasadnicza gwarantująca prawa obywatelskie oraz określająca uprawnienia państwa do ich ochrony. Państwo zatem posiada prawo do ingerencji w strefę osobistą swoich obywateli na zasadach określonych w przepisach prawa powszechnie obowiązującego⁴.

Podsumowując należy stwierdzić, że w państwie urzeczywistniającym zasady demokratycznego państwa prawa, wyposażenie instytucji działających w imieniu państwa i na jego rachunek w możliwość stosowania

² M. Jurgilewicz, *Rola terenowych organów administracji publicznej w zapewnianiu bezpieczeństwa i porządku publicznego w Polsce*, Warszawa 2023, s. 57-58. Zob. A. Babiński, *Środki przymusu bezpośredniego i broń palna. Materiały źródłowe*, Szczytno 2027, s. 5.

³ Zob. S. Pieprzny, *Uprawnienia strażników straży gminnej (miejskiej)* [w:] *Przemiany i perspektywy straży miejskich i gminnych w ochronie bezpieczeństwa publicznego*, K. Rajchela (red.), Warszawa 2007, s. 219.

⁴ G. Pietrzak, *Stosowanie środków przymusu bezpośredniego i związane z tym problemy w świetle badań opinii policjantów*, „Przegląd Policyjny” 2024, nr 1, s. 46-48.

przymusu państwowego powinno odbywać się w oparciu o przepisy ujęte w aktach rangi ustawowej⁵.

Normatywne podstawy użycia środków przymusu bezpośredniego

Fundamenty prawne stanowiące podstawę do stosowania środków przymusu bezpośredniego ewoluowały w czasie. W latach 90. XX. wieku właściwie regulowały je rozliczne akty normatywne stanowiące podstawy funkcjonowania poszczególnych formacji, służb i straży. Czyniły to w sposób ogólny upoważniając Radę Ministrów do szczegółowego określenia przypadków oraz warunków i zasady użycia środków przymusu. Stan taki powodował rozbieżności definicyjne nawet w obrębie służb jednego resortu. Istniejące różnice wynikały po części z odmienności zadań poszczególnych instytucji uprawnionych do ich stosowania⁶. Choć było oczywiste, że tylko państwo dysponuje uprawnieniem cedowania swych uprawnień do stosowania przymusu na osoby, które w jego imieniu, jako jego organy lub jako osoby niebędące takim organem pełnią określone przez ustawodawcę funkcje państwowe⁷, tym niemniej dopiero wejście w życie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.⁸ wprowadziło jako podstawę funkcjonowania państwa zasadę demokratycznego państwa prawnego i stanowiącą część jego systemu hierarchię źródeł prawa powszechnie obowiązującego, co jednocześnie wymuszało zmiany podstaw prawnych korzystania z władztwa państwowego także w obszarze stosowania środków przymusu bezpośredniego. Troska judykatury wyrażona w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z roku 2012⁹ o konstytucyjność stosowania środków przymusu bezpośredniego w sferze wkraczającej w konstytucyjnie chronione wolności osobiste, spowodowała – zgodnie z art. 41 ust. 1 Konstytucji RP – szczegółowe uregulowanie tej

⁵ Szerzej M. Jurgilewicz, *Rola podmiotów uprawnionych do użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej w ochronie bezpieczeństwa i porządku publicznego*, Siedlce 2017, s. 138 i n. Zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 maja 2012 r., sygn. K 10/11.

⁶ T. Bulenda, A. Rzepliński, *Użycie broni palnej przez organy ochrony porządku i bezpieczeństwa* [w:] *Bezpieczny obywatel – bezpieczne państwo*, J. Widacki, J. Czapska (red.), Lublin 1998, s. 247.

⁷ A. Kubanek, *Ograniczenie praw jednostki przez zastosowanie przymusu bezpośredniego w celu zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego*, Bydgoszcz 2019, s. 3.

⁸ Dz.U. nr 78, poz. 483 ze zm., dalej zwana Konstytucją RP.

⁹ Wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 17 maja 2012 r., sygn. akt K 10/11.

materii na poziomie ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej¹⁰, zastępując jej ówczesne rozproszenie nawet w aktach wykonawczych¹¹.

Do czasu jej ustanowienia prawne podstawy stosowania przymusu przez Służbę Więzienną regulowała ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej¹² oraz wydane na jej podstawie rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 lipca 2010 r. w sprawie stosowania środków przymusu bezpośredniego oraz użycia broni palnej lub psa służbowego przez funkcjonariuszy Służby Więziennej¹³.

Ustawa o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej stała się kompleksową regulacją ujednolicającą problematykę stosowania środków przymusu bezpośredniego przez wszystkie upoważnione do tego podmioty, w tym też przez funkcjonariuszy Służby Więziennej.

Ustawa o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej stała się w istocie zasadniczym aktem określającym zasady użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego. Aktualnie jest to akt normatywny, który funkcjonuje głównie w korelacji z ustawami pragmatycznymi odnoszącymi się do poszczególnych podmiotów systemu bezpieczeństwa państwa, również tymi, które wykonują sprywatyzowane zadania policyjne. Tenże akt normatywny określa zamknięty katalog środków przymusu bezpośredniego, które najogólniej można zdefiniować jako właściwości organizmu ludzkiego (siła fizyczna) lub przedmioty, dzięki którym może wywierać presję (w ramach dolegliwości fizycznej lub psychicznej), w celu uzyskania zachowania zgodnego z prawem lub obezwładnienia agresywnych zwierząt¹⁴. Określa się je także jako wykonywanie przez funkcjonariuszy czynności, które polegają na siłowym oddziaływaniu na jednostkę w celu wymuszenia na niej pożądanego zachowania¹⁵, jakkolwiek istnieją także inne definicje tego pojęcia¹⁶.

Środkami przymusu bezpośredniego zaliczonymi do ustawowego ich katalogu są: siła fizyczna w postaci technik: transportowych, obronnych,

¹⁰ Ustawa z 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej Dz.U. z 2013 r. poz. 628 ze zm., dalej zwana uśpbibp.

¹¹ M. Jurgilewicz, *Rola podmiotów...*, s. 138-140.

¹² Dz.U. nr 79, poz. 523 ze zm. – akt archiwalny.

¹³ Dz.U. nr 147, poz. 903 ze zm. – akt archiwalny.

¹⁴ L. Dyduch, *Postępowanie policjantów z bronią palną przydzieloną do celów służbowych*, Legionowo 2012, s. 8.

¹⁵ M. Goettel, *Podręcznik policjanta*, cz. 2B. *Uprawnienia policjanta*, Szczytno 1996, s. 3.

¹⁶ P. Lubiewski, *Środki przymusu bezpośredniego a specjalne użycie broni* [w:] *Specjalne użycie broni. Stan obecny, zagrożenia, propozycje rozwiązań*, K. Jałoszyński, W. Zubrzycki, J. Stelmach (red.), Szczytno 2017, s. 157–166.

ataku, obezwładniania; kajdanki: zakładane na ręce, zakładane na nogi, zespolone; kaftan bezpieczeństwa; pas obezwładniający; siatka obezwładniająca i inne podobne środki służące do obezwładniania; kask zabezpieczający; pałka służbowa; wodne środki obezwładniające; pies służbowy; koń służbowy; pociski niepenetracyjne; chemiczne środki obezwładniające w postaci: ręcznych miotaczy substancji obezwładniających, plecakowych miotaczy substancji obezwładniających, granatów łzawiących i innych urządzeń przeznaczonych do miotania środków obezwładniających; przedmioty przeznaczone do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej; cela zabezpieczająca; izba izolacyjna; pokój izolacyjny; kolczatka drogowa i inne środki służące do zatrzymywania i unieruchamiania pojazdów mechanicznych; pojazdy służbowe; środki przeznaczone do pokonywania zamknięć budowlanych i innych przeszkód, w tym materiały wybuchowe; środki pirotechniczne o właściwościach ogłuszających lub oślniewających; środki i urządzenia przeznaczone do zniszczenia albo unieruchomienia bezzałogowego statku powietrznego albo przejęcia kontroli nad jego lotem¹⁷.

Poza wyżej wskazanym katalogiem środków przymusu bezpośredniego prawodawca określił również ściśle sytuacje (przypadki), w których dozwolone jest ich użycie¹⁸ lub wykorzystanie¹⁹. Zgodnie bowiem z art. 11 uśpbibp mogą one zostać użyte w przypadku konieczności podjęcia co najmniej jednego z następujących działań: wyegzekwowania wymaganego prawem zachowania zgodnie z wydanym przez uprawnionego poleceniem; odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby; przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby; przeciwdziałania naruszeniu porządku lub bezpieczeństwa publicznego; przeciwdziałania bezpośredniemu zamachowi na ochraniane przez uprawnionego obszary, obiekty lub urządzenia; ochrony porządku lub bezpieczeństwa na obszarach lub w obiektach chronionych przez uprawnionego; przeciwdziałania zamachowi na nienaruszalność granicy państwowej; przeciwdziałania niszczeniu mienia; zapewnienia bezpieczeństwa konwoju

¹⁷ Zob. B. Błaszczak, *Policyjne środki przymusu państwowego* [w:] *Współczesne tendencje rozwojowe w nauce w ujęciu interdyscyplinarnym. Bezpieczeństwo a technika*, M. Jurgilewicz, O. Jurgilewicz (red.), Rzeszów 2025, s. 118.

¹⁸ Użycie oznacza zastosowanie środka przymusu bezpośrednio wobec osoby.

¹⁹ Wykorzystanie oznacza zastosowanie środka przymusu bezpośrednio wobec zwierzęcia albo zastosowanie go w celu zatrzymania, zablokowania lub unieruchomienia pojazdu lub pokonania przeszkody

lub doprowadzenia; ujęcia osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą; zatrzymania osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą; pokonania biernego oporu lub czynnego oporu; przeciwdziałania czynnościom zmierzającym do autoagresji. Należy zauważyć, że tak katalog środków przymusu bezpośredniego, jak też okoliczności legitymizujące prawo do ich zastosowania nie mogą być interpretowane rozszerzająco ze względu na ingerencyjność tego rodzaju środków. Wymienione okoliczności będą uzasadniały zastosowanie środków przymusu bezpośredniego tylko wówczas, gdy przepisy pragmatyczne odnoszące się do służby, inspekcji lub straży będą na to pozwalały²⁰. Z kolei w odniesieniu do Służby Więziennej ustawodawca określił omawianą kwestię na poziomie ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej²¹ w art. 19 odsyłając do odpowiednich przepisów ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

Służba Więzienna – organizacja, zadania i uprawnienia jej funkcjonariuszy

Służba Więzienna (SW) to umundurowana i uzbrojona formacja o charakterze apolitycznym, która posiada własną strukturę organizacyjną. Formacja ta podlega Ministrowi Sprawiedliwości i realizuje na zasadach określonych w prawie powszechnie obowiązującym zadania w obszarze wykonywania tymczasowego aresztowania, jak też kar pozbawienia wolności i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności. Z kolei organami Służby Więziennej są takie podmioty, jak: Dyrektor Generalny SW, dyrektor okręgowy SW, dyrektor zakładu karnego i dyrektor aresztu śledczego, jak też Komendant Centralnego Ośrodka Szkolenia SW, komendant ośrodka szkolenia SW oraz komendant ośrodka doskonalenia kadr SW. Natomiast do jednostek organizacyjnych SW należą: Centralny Zarząd SW, okręgowe inspektoraty SW, zakłady karne i areszty śledcze, Centralny Ośrodek Szkolenia SW oraz ośrodki szkolenia SW i ośrodki doskonalenia kadr SW. W ramach zakładów karnych i aresztów śledczych mogą – w razie potrzeby – działać szkoły oraz podmioty lecznicze

²⁰ M. Karpiuk, *Status prawny Państwowej Straży Łowieckiej*, „*Studia Prawnicze i Administracyjne*” 2015, nr 3, s. 19.

²¹ Dz.U. z 2024 r. poz. 1869 ze zm.

w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej, a w ramach Centralnego Ośrodka Szkolenia SW oraz ośrodków szkolenia SW i ośrodków doskonalenia kadr SW jednostek organizacyjnych – podmioty lecznicze²². Do podstawowych zadań SW należy: prowadzenie oddziaływań penitencjarnych i resocjalizacyjnych wobec osób skazanych na karę pozbawienia wolności, głównie przez organizowanie pracy sprzyjającej zdobywaniu kwalifikacji zawodowych, nauczania, zajęć kulturalno-oświatowych, zajęć z zakresu kultury fizycznej i sportu i specjalistycznych oddziaływań terapeutycznych; wykonywanie tymczasowego aresztowania w sposób zabezpieczający prawidłowy tok postępowania karnego o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe; zapewnienie osobom skazanym na karę pozbawienia wolności lub tymczasowo aresztowanym, a także osobom, wobec których są wykonywane kary pozbawienia wolności i środki przymusu skutkujące pozbawieniem wolności, przestrzegania ich praw, a zwłaszcza humanitarnych warunków bytowych, poszanowania godności, opieki zdrowotnej i religijnej; humanitarne traktowanie osób pozbawionych wolności; ochrona społeczeństwa przed sprawcami przestępstw lub przestępstw skarbowych osadzonymi w zakładach karnych i aresztach śledczych; zapewnienie w zakładach karnych i aresztach śledczych porządku i bezpieczeństwa; wykonywanie na terytorium RP tymczasowego aresztowania oraz kar pozbawienia wolności i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności jeżeli mają być wykonywane w zakładach karnych i aresztach śledczych i jeżeli wynikają z realizacji orzeczenia wydanego przez właściwy organ; współdziałanie z odpowiednimi formacjami innych państw i z organizacjami międzynarodowymi na podstawie umów i porozumień międzynarodowych²³. Funkcjonariusze SW w ramach realizacji czynności służbowych mają prawo do: legitymowania: osób ubiegających się o wstęp i opuszczających teren jednostek organizacyjnych oraz deponowania dokumentów tożsamości osób przebywających na terenie jednostki organizacyjnej, legitymowania funkcjonariuszy i pracowników wchodzących i wychodzących z jednostki organizacyjnej oraz żądania od wskazanych

²² Szerzej M. Jurgilewicz, *Rola podmiotów...*, s. 262-265. Zob. E.W. Pływaczewski, J. Pomiankiewicz, *Więziennictwo jako element systemu bezpieczeństwa wewnętrznego państwa – wariant polski i aspekty międzynarodowe*, Przegląd Więziennictwa Polskiego 2014, nr 82, s. 93 i n. Por. T. Przesławski, *Służba Więzienna w Polsce. Administracja i podstawy działania*, Warszawa 2012; T. Przesławski, W. Sych (red.), *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, wyd. II, Lex/el. 2024.

²³ M. Jurgilewicz, *Rola podmiotów...*, s. 265-267. Por. M. Jurgilewicz, *Administrative and legal status of the Prison Service in Poland – an outline of the issues*, The Prison Systems Review 2021, Volume 112, Issue III, s. 37-48.

osób przekazania do depozytu przedmiotów niebezpiecznych i przedmiotów niedozwolonych, dokonywania kontroli osobistej tych osób i kontroli ich ubrania, obuwia oraz przeglądania zawartości bagaży, sprawdzenia pojazdów wjeżdżających oraz wyjeżdżających, a także ładunków tych pojazdów, również przy użyciu urządzeń technicznych i psów specjalnych wyszkolonych w zakresie wyszukiwania środków odurzających i substancji psychotropowych lub materiałów wybuchowych; wzywania osób zakłócających spokój i porządek w bezpośrednim sąsiedztwie lub na terenie jednostki organizacyjnej, nawiązujących niedozwolone kontakty z osobami pozbawionymi wolności lub usiłujących bez zezwolenia funkcjonariuszy dostarczyć jakiekolwiek przedmioty na teren jednostki organizacyjnej, do zaniechania takich zachowań; zatrzymania, na terenie jednostki organizacyjnej, aby niezwłocznie przekazać Policji, osoby, co do których istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia czynu zabronionego pod groźbą kary; usunięcia z terenu jednostki organizacyjnej osoby, która nie stosuje się do polecenia wydanego na podstawie obowiązujących przepisów; zatrzymania osób pozbawionych wolności, które: dokonały ucieczki z aresztu śledczego lub zakładu karnego; dokonały ucieczki w trakcie konwojowania lub zatrudnienia; na podstawie zezwolenia właściwego organu opuściły areszt śledczy albo zakład karny i nie powróciły do niego w wyznaczonym terminie, korzystając z zezwolenia na czasowe opuszczenie aresztu śledczego lub zakładu karnego bez konwoju funkcjonariusza; żądania niezbędnej pomocy od funkcjonariuszy Policji, Straży Granicznej i żołnierzy Żandarmerii Wojskowej, jak również zwracania się w nagłych przypadkach do innych organów ochrony porządku publicznego i bezpieczeństwa państwa lub każdej osoby o udzielenie doraźnej pomocy w ramach obowiązujących przepisów prawa²⁴.

Stosowanie środków przymusu bezpośredniego – aspekty teoretyczne i praktyczne

Ustawodawca wyposażył funkcjonariuszy Służby Więziennej w środki przymusu bezpośredniego tj.: siła fizyczna (w postaci technik: transportowych, obrony, ataku lub obezwładnienia); kajdanki (zakładane na: ręce,

²⁴ M. Jurgilewicz, *Rola podmiotów...*, s. 265-266.

nogi lub zespolone); pas obezwładniający; kask zabezpieczający; pałka służbowa; wodne środki obezwładniające, pies służbowy, pociski niepenetracyjne, chemiczne środki obezwładniające (w postaci: ręcznych miotaczy substancji obezwładniających, granatów łzawiących oraz innych urządzeń przeznaczonych do miotania środków obezwładniających); przedmioty przeznaczone do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej; cela zabezpieczająca; środki i urządzenia przeznaczone do zniszczenia albo unieruchomienia bezzałogowego statku powietrznego albo przejęcia kontroli nad jego lotem. Katalog ten został w porównaniu do pierwotnie określonego w 2013 r. poszerzony w 2020 r. o przedmioty przeznaczone do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej²⁵ oraz o w 2025 r. o środki i urządzenia przeznaczone do zniszczenia albo unieruchomienia bezzałogowego statku powietrznego albo przejęcia kontroli nad jego lotem²⁶. Natomiast spośród katalogu środków przymusu bezpośredniego określonych art. 12 uśpbibp ustawodawca nie upoważnił funkcjonariuszy Służby Więziennej do stosowania: kaftanów bezpieczeństwa, siatek obezwładniających i innych podobnych środków służących do obezwładniania, koni służbowych, plecakowych miotaczy substancji obezwładniających, izb i pokoi izolacyjnych, kolczatek drogowych (innych środków służących do zatrzymywania oraz unieruchamiania pojazdów mechanicznych), pojazdu służbowego, środków przeznaczonych do pokonywania zamknięć budowlanych i innych przeszkód, w tym do materiałów wybuchowych, środków pirotechnicznych o właściwościach ogłuszających lub oślniewających.

Siła fizyczna jest określana jako środek czysty, gdyż w odróżnieniu do pozostałych nie łączy się z wykorzystaniem środków pomocniczych²⁷. Jest to najczęściej stosowany środek, a zarazem kłopotliwy przez jego powszechną akceptowalność w dopiero co minionych czasach²⁸. Ustawodawca pozwala stosować siłę fizyczną w postaci technik: transportowych (użycie przewencyjne), obrony, ataku, obezwładnienia. Może ona zostać użyta we wszystkich przypadkach określonych w art. 11 uśpbibp,

²⁵ Art. 39 ustawy z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r. poz. 568).

²⁶ Art. 13 ustawy z dnia 24 stycznia 2025 r. o zmianie ustawy – Prawo lotnicze oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2025 r. poz. 179).

²⁷ Por. J. Zaborowski, *Prawne środki zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego*, Warszawa 1977, s. 58.

²⁸ Zob. A. Grygutis, P. Sitko, K. Głowacki, *Analiza użycia i wykorzystania środków przymusu bezpośredniego oraz broni palnej na podstawie wybranych zdarzeń*, Katowice 2017.

jakkolwiek w ramach tego środka nie można zadawać uderzeń, poza przypadkiem działania w celu odparcia zamachu na życie lub zdrowie własne lub innych osób albo na mienie lub przeciwdziałaniu ucieczce²⁹.

Kajdanki jako środek przymusu bezpośredniego znajduje zastosowanie we wszystkich sytuacjach ujętych w art. 11 uśpbibp, przy czym dopuszczalne są różne ich formy tj. kajdanki zakładane na ręce, nogi lub zespolone. Kajdanki mogą być stosowane na polecenie sądu lub prokuratora, za wyjątkiem pokonywania biernego oporu. Kajdanek używa się w celu częściowego unieruchomienia kończyn, co do zasady zakładając je na ręce trzymane z tyłu. Kajdanki zespolone lub zakładane na nogi używa się wyłącznie wobec osób: agresywnych, zatrzymanych w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa z użyciem broni palnej, materiałów wybuchowych lub innego niebezpiecznego narzędzia lub przestępstwa o charakterze terrorystycznym, zabójstwa bądź udziału w grupie zorganizowanej, jak też wobec pozbawionych wolności. Kajdanki zakładane na nogi używane są równocześnie z zakładanymi na ręce. W przypadku ich prewencyjnego użycia kajdanki można założyć na ręce trzymane z przodu. Uzasadnione jest takie użycie środka przymusu bezpośredniego w przypadku prawdopodobieństwa podjęcia próby ucieczki przez osobę, wobec której są kajdanki stosowane, stawiania przez nią czynnego oporu lub wystąpienia zachowania, które mogłoby zagrażać życiu, zdrowiu lub mieniu w sposób nieznaczny. Zgodnie z art. 19 ust. 6 ustawy o Służbie Więziennej w zakładach karnych typu zamkniętego oraz aresztach śledczych dopuszczalne jest prewencyjne użycie kajdanek w istocie wobec osadzonych (pozbawionych wolności) przejawiających zachowania mogące stwarzać albo stwarzające zagrożenie dla życia lub zdrowia innych osób lub bezpieczeństwa w zakładzie karnym lub areszcie śledczym. Dodatkowo prewencyjne użycie kajdanek zakładanych na ręce wymagane jest wobec osadzonych przebywających poza celą mieszkalną. Zwolnienie z obowiązku ich zakładania wymaga uzyskania zgody (zwolnienia) dyrektora zakładu karnego lub dyrektora aresztu śledczego. Fakt udzielenia zwolnienia odnotowuje się w Centralnej Bazie. Z kolei w zakładach karnych typu zamkniętego oraz aresztach śledczych, na wniosek osoby pozostającej w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi lub z własnej inicjatywy funkcjonariusze SW mogą zrezygnować z zastosowania kajdanek, jeśli dokonana przez nich ocena bezpieczeństwa oraz

²⁹ M. Jurgilewicz, *Rola podmiotów...*, s. 152.

okoliczności uzasadniają podjęcie takiej decyzji. Natomiast w zakładach karnych typu półotwartego i otwartego oraz w przypadkach zwolnienia wpisanego do Centralnej Bazy, stosowanie przewencyjne kajdanek jest możliwe na wniosek osoby pozostającej w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi lub gdy funkcjonariusz Służby Więziennej uzna to za celowe³⁰.

Pas obezwładniający podobnie jak kajdanki używany jest w celu częściowego unieruchomienia kończyn człowieka. Stosuje się go jeżeli użycie innych środków przymusu bezpośredniego stało się niemożliwe albo może okazać się nieskuteczne. Następuje w przypadku przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby, przeciwdziałania naruszeniu porządku lub bezpieczeństwa publicznego, ochrony porządku lub bezpieczeństwa na obszarach lub w obiektach chronionych przez uprawnionego, ujęcia lub zatrzymania osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą, pokonania czynnego oporu bądź przeciwdziałania czynnościom zmierzającym do autoagresji. Użycie tych środków zasadniczo ma na celu unieruchomienie osoby albo tylko jej rąk³¹.

Zgodnie z art. 19 ust. 6 pkt 2 ustawy o Służbie Więziennej w zakładach karnych typu zamkniętego oraz aresztach śledczych dopuszczalne jest przewencyjne użycie przez funkcjonariusze SW pasa obezwładniającego. Jest ono dopuszczalne wobec osadzonych (pozbawionych wolności) przejawiających zachowania mogące stwarzać albo stwarzające zagrożenie dla życia lub zdrowia innych osób lub bezpieczeństwa w zakładzie karnym lub areszcie śledczym. W zakładach karnych typu zamkniętego oraz aresztach śledczych, na wniosek osoby pozostającej w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi lub z własnej inicjatywy funkcjonariusze Służby Więziennej mogą zrezygnować ze stosowania pasa obezwładniającego, jeśli dokonana przez nich ocena bezpieczeństwa oraz okoliczności uzasadniają podjęcie takiej decyzji. Natomiast w zakładach karnych typu półotwartego i otwartego, stosowania przewencyjnego pasa obezwładniającego jest możliwe na wniosek osoby pozostającej w bezpośrednim kontakcie z osadzonym lub gdy funkcjonariusz SW uzna to za celowe. Funkcjonariusz fakt przewencyjnego zastosowania pasa obezwładniającego odnotowuje w Centralnej Bazie. Z kolei kask zabezpieczający jest środkiem przymusu mającym przeciwdziałać autodestrukcji. Jest on

³⁰ Tamże, s. 152.

³¹ Tamże, s. 153.

skutecznym środkiem zapobiegającym samookaleczeniu głowy. Stosuje się go po uprzednim założeniu pasa obezwładniającego jednocześnie-go lub kaftana bezpieczeństwa albo kajdanek na ręce trzymane z tyłu. Zastosowanie tego środka pozwala na ograniczenia aktów frustracyjnych osób wobec których zastosowano środki izolacyjne³².

Klasycznym środkiem przymusu bezpośredniego, znajdującym się na wyposażeniu niemal każdego funkcjonariusza jest pałka służbowa. Może ona zostać użyta niemal we wszystkich przypadkach, za wyjątkiem pokonania biernego oporu bądź przeciwdziałania czynnościom zmierzającym do autoagresji. Używa się jej do obezwładnienia osoby przez zadanie bólu fizycznego lub do zablokowania kończyn. Nie zadaje się nią uderzeń (pchnięć) w głowę, szyję, brzuch i nieumięśnione oraz szczególnie wrażliwe części ciała, z wyjątkiem sytuacji gdy zachodzi konieczność odparcia zamachu stwarzającego bezpośrednie zagrożenie życia lub zdrowia uprawnionego lub innej osoby. Pałki służbowej nie stosuje się również, gdy użyte już zostały takie środki przymusu bezpośredniego jak: kajdanki zakładane na ręce, nogi lub zespolone, kaftan bezpieczeństwa, pas obezwładniający bądź siatka obezwładniająca, jak też wobec obezwładnionych wskutek użycia przedmiotów przeznaczonych do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej. Wyjątek stanowią tu jednak dźwignie transportowe wykonane przy wykorzystaniu pałki służbowej. Wodne środki obezwładniające mają najczęstsze zastosowanie wobec uczestników masowych zakłóceń porządku. Są one używane (wykorzystywane) w celu krótkotrwałego obezwładnienia, przez poddanie jego działaniu z zastosowaniem urządzeń pozwalających miotać go pod dużym ciśnieniem. Woda jako środek obezwładniający może być łączona z substancją łzawiącą lub barwiącą. Znajdują one zastosowanie w przypadku konieczności: wyegzekwowania wymaganego prawem zachowania zgodnie z wydanym poleceniem, odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność; przeciwdziałania naruszeniu porządku lub bezpieczeństwa publicznego; przeciwdziałania niszczeniu mienia, jak również pokonania biernego lub czynnego oporu³³.

Od dawna zwierzęta były wykorzystywane w służbie organów porządkowych³⁴. W naszym kręgu kulturowym są to przede wszystkim psy i ko-

³² Zob. K. Szwarz, *Stosowanie ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej z perspektywy doświadczeń Rzecznika Praw Obywatelskich* [w:] *Użycie broni...*, s. 104.

³³ M. Jurgilewicz, *Rola podmiotów...*, s. 154.

³⁴ Por. G. Kędzierska (red.), *85 lat polskiej policji*, Szczepno 2004.

nie, choć te drugie nie zostały dopuszczone do stosowania przez SW. Psa jako środka przymusu można użyć w przypadku konieczności: odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność osoby; przeciwdziałania bezpośredniemu zamachowi na ochraniane obszary, obiekty lub urządzenia; ochrony porządku lub bezpieczeństwa na tych obszarach lub w obiektach; przeciwdziałania zamachowi na nienaruszalność granicy państwowej; zapewnienia bezpieczeństwa konwoju lub doprowadzenia, jak również ujęcia lub zatrzymania osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą. Należy pamiętać, że często sama obecność zwierzęcia wywołuje pożądany efekt psychologiczny³⁵.

Warto też zauważyć, że skuteczność psa w dużej mierze zależy od osoby przewodnika, a nawet więzi jaką zbudował on z zwierzęciem³⁶. Ponadto ustawa o Służbie Więziennej w art. 18a przewiduje używanie psów służbowych w celu ochrony społeczeństwa przed sprawcami przestępstw (również skarbowych), osadzonymi w zakładach karnych i aresztach śledczych oraz w celu zapewnienia w zakładach karnych i aresztach śledczych porządku i bezpieczeństwa. Z kolei pociski niepenetracyjne, utożsamiane są ze strzelbami gładkolufowymi. Są one wykorzystywane jako środek ostateczny, który pozwala obezwładniać osoby lub zwierzęcia przez zadanie bólu fizycznego. Używając pocisków niepenetracyjnych nie należy celować w głowę lub szyję. Ich użycie lub wykorzystanie ma miejsce w przypadku konieczności: odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność; przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na te dobra; przeciwdziałania naruszeniu porządku lub bezpieczeństwa publicznego; przeciwdziałania bezpośredniemu zamachowi na ochraniane obszary, obiekty lub urządzenia; przeciwdziałania zamachowi na nienaruszalność granicy państwowej; przeciwdziałania niszczeniu mienia; zapewnienia bezpieczeństwa konwoju lub doprowadzenia; ujęcia lub zatrzymania osoby; udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą, jak również pokonania czynnego oporu. Chemiczne środki obezwładniające zaś są najczęściej utożsamiane z ręcznym miotaczem gazu. Może on występować nie tylko w postaci ręcznego miotacza substancji obezwładniających, ale przyjmuje również formę plecakowego czy granatów łzawiących bądź innych urządzeń

³⁵ M. Jurgilewicz, *Rola podmiotów...*, s. 155.

³⁶ A. Babiński, *Paradygmaty systemu bezpieczeństwa publicznego Rzeczypospolitej Polskiej*, Pułtusk 2019, s. 218.

przeznaczonych do miotania środków obezwładniających. Chemiczne środki obezwładniające wykorzystuje się, niezależnie od sposobu ich rozprowadzenia (rozpylania) w celu krótkotrwałego zakłócenia orientacji przestrzennej lub obezwładnienia. Ich użycie lub wykorzystanie nie jest dopuszczalne w sytuacji przeciwdziałania czynnościom zmierzającym do autoagresji. Chemicznych środków obezwładniających nie używa się wobec osób, w stosunku do których użyto: kajdanek zakładanych na ręce, nogi lub zespolonych, kaftana bezpieczeństwa, pasa lub siatki obezwładniającej bądź przedmiotów przeznaczonych do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej³⁷. Paralizatory mogą być stosowane w celu krótkotrwałego obezwładnienia osoby lub zwierzęcia, jeżeli użycie innych środków przymusu bezpośredniego jest niemożliwe albo może okazać się nieskuteczne. Natomiast nie używa się tego środka wobec osób, w stosunku do których użyto uprzednio: kajdanek zakładanych na ręce, nogi lub zespolonych, kaftana bezpieczeństwa, czy też pasa lub siatki obezwładniającej. Środek ten może zostać użyty lub wykorzystany w razie konieczności: odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność; przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie, zdrowie lub wolność; przeciwdziałania bezpośredniemu zamachowi na ochraniane przez uprawnionego obszary, obiekty lub urządzenia; przeciwdziałania zamachowi na nienaruszalność granicy państwowej; przeciwdziałania niszczeniu mienia; zapewnienia bezpieczeństwa konwoju lub doprowadzenia; ujęcia lub zatrzymania osoby; udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą, jak również pokonania czynnego oporu. Używając tych przedmiotów nie należy celować w głowę. Z kolei środkami przymusu bezpośredniego o charakterze izolacyjnym są cela zabezpieczająca. W celi zabezpieczającej można umieścić osobę pozbawioną wolności w celu jej czasowego odosobnienia. Ustawodawca określił szczegółowe ograniczenia czasowe w stosowaniu tych środków. I tak, osoba pozbawiona wolności nie może być umieszczona w niej na okres dłuższy niż 48 godzin, a jednocześnie można w niej umieścić więcej niż jedną osobę pozbawioną wolności tylko wówczas, gdy bezpieczne odosobnienie tych osób w innych pomieszczeniach jest niemożliwe. Istnieje także możliwość umieszczenia osób w innych pomieszczeniach zapewniających odosobnienie, jeśli brak jest możliwości

³⁷ M. Jurgilewicz, *Rola podmiotów...*, s. 156.

umieszczenia osoby pozbawionej wolności w celi zabezpieczającej³⁸. Najnowszy środek przymusu bezpośredniego wprowadzony został w związku z potrzebą zniszczenia lub unieruchamiania bezzałogowych statku powietrznych albo przejęcia nad nimi kontroli. Wprowadzone w 2025 roku uprawnienie do zniszczenia, unieruchomienie lub przejęcie kontroli nad lotem bezzałogowego statku powietrznego jest możliwe do zrealizowania w przypadkach gdy: przebieg operacji lub działanie bezzałogowego statku powietrznego: zagraża lub może zagrozić życiu lub zdrowiu ludzi lub zwierząt; stwarza lub może stworzyć zagrożenie dla chronionych obiektów, urządzeń lub obszarów; zakłóca lub może zakłócić przebieg imprezy masowej albo zagraża bezpieczeństwu jej uczestników; stwarza lub może stworzyć uzasadnione podejrzenie, że może zostać użyty jako środek ataku terrorystycznego; stwarza lub może stworzyć zagrożenie bezpieczeństwa ruchu lotniczego, statku powietrznego lub życia lub zdrowia załogi lub pasażerów znajdujących się na jego pokładzie; utrudnia lub może utrudnić ruch lotniczy lub powoduje lub może spowodować jego wstrzymanie lub ograniczenie bądź bezzałogowy statek powietrzny wbrew zakazowi wykonuje operację w strefie geograficznej ustanowionej nad: chronionymi obiektami Sił Zbrojnych RP oraz jednostek organizacyjnych podległych lub podporządkowanych Ministrowi Obrony Narodowej lub nadzorowanych przez Ministra Obrony Narodowej lub obiektami, urządzeniami lub obszarami istotnymi dla bezpieczeństwa lub obronności państwa, bezpieczeństwa publicznego lub nienaruszalności granicy państwowej³⁹. Zniszczenie albo unieruchomienie bezzałogowego statku powietrznego albo przejęcie kontroli nad jego lotem może nastąpić przez wykorzystanie: urządzenia wykorzystującego lub zakłócającego fale radiowe; siatki obezwładniającej; bezzałogowych statków powietrznych; pocisków niepenetracyjnych lub innych przedmiotów miotanych za pomocą przeznaczonych do tego urządzeń oraz za pomocą broni palnej i broni pneumatycznej oraz urządzeń emitujących skumulowaną wiązkę energii lub fal elektromagnetycznych.

Konstrukcja art. 19 ust. 1 ustawy o Służbie Więziennej określa w sposób generalny w jakich przypadkach funkcjonariusze SW mogą stosować wymienione środki przymusu bezpośredniego. Zgodnie z nim funkcjonariusze SW mają prawo użyć lub wykorzystać przyznane im

³⁸ M. Jurgilewicz, *Rola podmiotów...*, s. 157.

³⁹ Zob. art. 156 ust. 1 ustawy z dnia 3 lipca 2002 r. Prawo lotnicze (Dz.U. z 2025 r. poz. 1431 ze zm.).

środki przymusu bezpośredniego w przypadku konieczności podjęcia co najmniej jednego z następujących działań tj.: wyegzekwowania wymaganego prawem zachowania zgodnie z wydanym przez uprawnionego poleceniem; odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby; przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby; przeciwdziałania naruszeniu porządku lub bezpieczeństwa publicznego; przeciwdziałania bezpośredniemu zamachowi na ochraniane przez uprawnionego obszary, obiekty lub urządzenia; ochrony porządku lub bezpieczeństwa na obszarach lub w obiektach chronionych przez uprawnionego; przeciwdziałania niszczeniu mienia; zapewnienia bezpieczeństwa konwoju lub doprowadzenia; zatrzymania osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą; pokonania biernego lub czynnego oporu bądź przeciwdziałania czynnościom zmierzającym do autoagresji, jak również zniszczenia albo unieruchomienia bezzałogowego statku powietrznego albo przejęcia kontroli nad jego lotem. W sposób szczególny zostały określone działania uzasadniające korzystanie przez Służbie Więzienną z psów służbowych. W przypadku realizacji przez funkcjonariuszy SW działań w celu ochrony porządku lub bezpieczeństwa na obszarach lub w obiektach przez nich chronionych oraz zatrzymania osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą mogą oni używać psy służbowe w wyznaczonych rejonach jednostki organizacyjnej, która jest zakładem karnym lub aresztem śledczym zorganizowanym na zasadach określonych w art. 70 § 1 pkt 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy⁴⁰. Wyznaczony rejon winien być zabezpieczony przed nieuprawnionym wejściem i wyposażony w tablice informujące o zakazie wstępu.

Funkcjonariusze Służby Więziennej właściwie stosują w swej służbie wszystkie rodzaje przypisanych im środków przymusu bezpośredniego, czynią to jednak z różną intensywnością. W latach 2011–2014⁴¹ funkcjonariusze Służby Więziennej użyli lub wykorzystali środki przymusu bezpośredniego 11596 razy (średniorocznie 2899 razy). Najczęściej stosowali: siłę fizyczną – w 3986 przypadkach (średnioroczna ~ 996 razy), cele zabezpieczające – w 2975 przypadkach (średnioroczna ~ 743 razy),

⁴⁰ Dz.U. z 2025 r. poz. 911 ze zm.

⁴¹ M. Jurgilewicz, *Rola podmiotów...*, s. 316. W badanym okresie do katalogu środków przymusu bezpośredniego nie należały środki i urządzenia przeznaczone do zniszczenia albo unieruchomienia bezzałogowego statku powietrznego albo przejęcia kontroli nad jego lotem.

kajdanki – w 2284 przypadkach (średnioroczna ~ 571 razy). Najmniej zaś zastosowano wodnych środków obezwładniających. Miało to miejsce tylko w 8 przypadkach. Z kolei w latach 2017–2019 funkcjonariusze SW użyli lub wykorzystali środki przymusu bezpośredniego 6042 razy co oznacza, że średniorocznie ich stosowanie spadło do 2014 razy. Podobnie, jak w poprzednim okresie badawczym, funkcjonariusze SW najczęściej stosowali: siłę fizyczną – w 2174 przypadkach (średnioroczna ~ 724 razy), cele zabezpieczające – w 1220 przypadkach (średnioroczna ~ 406 razy), kajdanki – w 1663 przypadkach (średnioroczna ~ 554 razy)⁴². Oznacza to, że w latach 2017–2019 ilość stosowania środków przymusu bezpośredniego zmalała w porównaniu okresem lat 2011–2014. Jedynie stosownie kajdanek utrzymało się na podobnym poziomie. W latach 2017–2019 nie odnotowano zastosowania wodnych środków obezwładniających oraz pocisków niepenetrujących.

Zakończenie

Prawo funkcjonariuszy Służby Więziennej do stosowania środków przymusu bezpośredniego jest uprawnieniem władczym i najdalej ingerującym w sferę praw i swobód jednostki, względem której są one używane. Kształtowanie się tego prawa wymagało nie tylko zmian ustawowych, co na przestrzeni ostatnich lat miało miejsce, ale również wiąże się z właściwą edukacją, czy też przeszkoleniem praktycznym stanowiąc aktualnie duże wyzwanie dla systemu. Z kolei dynamicznie zmieniająca się rzeczywistość, a w tym proces zmian poszczególnych kategorii zagrożeń⁴³ uzmysławiają, że prawo do stosowania środków przymusu bezpośredniego będzie ewoluować.

⁴² Dane z Biuro Ochrony i Spraw Obronnych CZSW – za: R. Nowacki, *Kompetencje Służby Więziennej w zakresie użycia środków przymusu bezpośredniego* [w:] *Środki przymusu bezpośredniego. Zakres i sposoby użycia na przykładzie wybranych podmiotów bezpieczeństwa*, T. Kośmider (red.), Warszawa 2020, s. 83.

⁴³ Zob. A. Supel, T. Łatak, P. Domżał, P. Przybylski, *Edukacja i wychowanie na rzecz bezpieczeństwa i obronności – wybrane aspekty*, Polityka i Społeczeństwo 2022, Tom 20, nr 3, s. 180-188.

Bibliografia

Literatura

- Babiński A., *Paradygmaty systemu bezpieczeństwa publicznego Rzeczypospolitej Polskiej*, Pułtusk 2019.
- Babiński A., *Środki przymusu bezpośredniego i broń palna. Materiały źródłowe*, Szczytno 2027.
- Błaszczak B., *Policyjne środki przymusu państwowego [w:] Współczesne tendencje rozwojowe w nauce w ujęciu interdyscyplinarnym. Bezpieczeństwo a technika*, M. Jurgilewicz, O. Jurgilewicz (red.), Rzeszów 2025
- Bulenda T., Rzepliński A., *Użycie broni palnej przez organy ochrony porządku i bezpieczeństwa [w:] Bezpieczny obywatel – bezpieczne państwo*, J. Widacki, J. Czapska (red.), Lublin 1998.
- Dyduch L., *Postępowanie policjantów z bronią palną przydzieloną do celów służbowych*, Legionowo 2012.
- Goettel M., *Podręcznik policjanta, cz. 2B. Uprawnienia policjanta*, Szczytno 1996.
- Grygutis, P. Sitko, K. Głowacki, *Analiza użycia i wykorzystania środków przymusu bezpośredniego oraz broni palnej na podstawie wybranych zdarzeń*, Katowice 2017.
- Jurgilewicz M., *Rola podmiotów uprawnionych do użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej w ochronie bezpieczeństwa i porządku publicznego*, Siedlce 2017.
- Jurgilewicz M., *Administrative and legal status of the Prison Service in Poland – an outline of the issues*, The Prison Systems Review 2021, Volume 112, Issue III.
- Jurgilewicz M., *Rola terenowych organów administracji publicznej w zapewnianiu bezpieczeństwa i porządku publicznego w Polsce*, Warszawa 2023.
- Karpiuk M., *Status prawny Państwowej Straży Łowieckiej*, „Studia Prawnicze i Administracyjne” 2015, nr 3.
- Kędzierska G. (red.), *85 lat polskiej policji*, Szczytno 2004.
- Kubanek A., *Ograniczenie praw jednostki przez zastosowanie przymusu bezpośredniego w celu zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego*, Bydgoszcz 2019.
- Lubiewski P., *Środki przymusu bezpośredniego a specjalne użycie broni [w:] Specjalne użycie broni. Stan obecny, zagrożenia, propozycje rozwiązań*, K. Jałoszyński, W. Zubrzycki, J. Stelmach (red.), Szczytno 2017
- Netczuk R., *Użycie środków przymusu bezpośredniego i broni palnej w prawie polskim na przestrzeni dziejów [w:] Użycie broni palnej jako środka przymusu bezpośredniego. Aspekty prawne*, R. Netczuk (red.), Katowice 2015.
- Nowacki R., *Kompetencje Służby Więziennej w zakresie użycia środków przymusu bezpośredniego Środki przymusu bezpośredniego. Zakres i sposoby użycia na przykładzie wybranych podmiotów bezpieczeństwa*, Kośmider T. (red.), Warszawa 2020.

- Pietrzak G., *Stosowanie środków przymusu bezpośredniego i związane z tym problemy w świetle badań opinii policjantów*, „Przegląd Policyjny” 2024, nr 1.
- Pieprzny S., *Uprawnienia strażników straży gminnej (miejskiej)* [w:] *Przemiany i perspektywy straży miejskich i gminnych w ochronie bezpieczeństwa publicznego*, K. Rajchel (red.), Warszawa 2007.
- Pływaczewski E.W., Pomiankiewicz J., *Więziennictwo jako element systemu bezpieczeństwa wewnętrznego państwa – wariant polski i aspekty międzynarodowe*, Przegląd Więziennictwa Polskiego 2014, nr 82.
- Przesławski T., *Służba Więzienna w Polsce. Administracja i podstawy działania*, Warszawa 2012.
- Przesławski T., W. Sych (red.), *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, wyd. II, Lex/el. 2024.
- Sitek E., *Użycie i nadużycie*, „Policja 997” 2013, nr 12.
- Supel A., Łatak T., Domżał P., Przybylski P., *Edukacja i wychowanie na rzecz bezpieczeństwa i obronności – wybrane aspekty*, Polityka i Społeczeństwo 2022, Tom 20, nr 3.
- Szwarc K., *Stosowanie ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej z perspektywy doświadczeń Rzecznika Praw Obywatelskich* [w:] *Użycie broni palnej jako środka przymusu bezpośredniego. Aspekty prawne*, R. Netczuk (red.), Katowice 2015.
- Zaborowski J., *Prawne środki zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego*, Warszawa 1977.

Akty normatywne

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz.U. nr 78, poz. 483 ze zm.).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2025 r. poz. 911 ze zm.).
- Ustawa z dnia 3 lipca 2002 r. Prawo lotnicze (Dz.U. z 2025 r. poz. 1431 ze zm.).
- Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz.U. z 2024 r. poz. 1869 ze zm.).
- Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz.U. nr 79, poz. 523 ze zm.) – akt archiwalny
- Ustawa z 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz.U. z 2013 r. poz. 628 ze zm.).
- Ustawa z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r. poz. 568).
- Ustawa z dnia 24 stycznia 2025 r. o zmianie ustawy – Prawo lotnicze oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2025 r. poz. 179).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 lipca 2010 r. w sprawie stosowania środków przymusu bezpośredniego oraz użycia broni palnej lub psa służbowego przez funkcjonariuszy Służby Więziennej (Dz.U. nr 147, poz. 903 ze zm.) – akt archiwalny.

Orzecznictwo

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 17 maja 2012 r., sygn. akt K 10/11

